

TERDİTLİ DAVA TALEPLERİNDE DAVA ŞARTI ARABULUCULUK
*MEDIATION IS A CONDITION OF LITIGATION
IN DETERMINED LITIGATION CLAIMS*

Kemal Haluk Eryugur^{1*}

Abdullah Erdem^{2*}

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usul Hukuku-İcra ve İflas Hukuku Anabilim Dalı, Gaziantep, Türkiye, khuluk.eryugur@hku.edu.tr.

² Avukat, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, abdullaherdem27@hotmail.com.

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Öz: Arabuluculuk, günümüz yargı sisteminde davaların uzun sürmesinden ötürü, mahkemeler üzerindeki iş yükünün hafifletilmesine yönelik sunulan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden en sık kullanılan türlerindedir. Ülkemizde yoğun bir şekilde uygulanan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan arabuluculuk, temelinde ihtiyari arabuluculuk şeklinde uygulanırken, zaman içerisinde sağlamış olduğu birçok avantajlar nedeniyle dava açılmadan önce başvurulması zorunlu hale gelerek usul hukuk anlamında dava şartı haline gelmiştir. Dava açıldığı sırada davacının taleplerini aralarında bir aslilik-feri'lik ilişkisi kurarak aynı dilekçede ileri sürme imkânı 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu kapsamında "terditli dava" olarak sunulmuştur. Terditli davada, dilekçede iki ayrı talebini aralarında bir derecelendirme bir diğer deyişle bir kademelendirme yaparak ileri sürmektedir. Taleplerinden ilki asli talep, diğeri feri talep olarak nitelendirilmektedir. Bizde bu çalışmamızda Türk hukukunda dava şartı arabuluculuk kapsamında terditli davalara ilişkin problemler ve bunlara yönelik çözüm önerileri sunmaya çalışacağız. Çalışmamızda, konuya ilişkin kanuni düzenlemeler, öğretiyeye dair görüşler, Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay'ın kararlarına dayanılarak analitik bir tutum izlemeye ve elimizden geldiğince karar analizi yapmaya çalışacağız. Çalışmamızda, mahkeme uygulamaları ve öğretilerdeki görüş ayrılıklarının temelinde kanuni düzenlemelerinin yetersiz olduğu ve bu yetersizliğinde beraberinde getirdiği boşlukların sebep olduğu tespit edilmiştir. Kanun koyucunun bu hususta yapması gereken şeyin terditli davalarda dava şartı arabuluculuğa yönelik olarak daha belirgin bir kanuni düzenlemeyle farklı görüş ve yorumları ortadan kaldırmasının mümkün olacağı kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Terditli Dava, Dava Şartı Arabuluculuk, Mahkeme Kararları, Arabuluculuk, Davaların Yığılması.

Geliş Tarihi/Received:
18.04.2024

Kabul Tarihi/Accepted:
12.06.2024

Yayımlanma Tarihi/
Available Online:
30.06.2024

Abstract: Mediation is one of the most commonly used alternative dispute resolution methods aimed at alleviating the workload on courts due to the lengthy duration of cases in today's judicial system. Widely practiced in our country, mediation, as a form of voluntary mediation, has become mandatory to resort to before filing a lawsuit over time due to the many advantages it offers, thus becoming a procedural condition in terms of procedural law. The opportunity for the plaintiff to present their demands by establishing a relationship of priority in their petitions, known as "conditional lawsuit" within the scope of Law No. 6100 on Civil Procedure, is presented. In a conditional lawsuit, the plaintiff presents two separate demands in their petition by establishing a prioritization, in other words, a gradation. The first of their demands is characterized as the principal demand, and the other as the ancillary demand. In this study, we will attempt to present the problems related to conditional lawsuits within the scope of mediation in Turkish law and propose solutions to these problems. In our study, we will adopt an analytical approach based on legal regulations, opinions in doctrine, and decisions of Regional Courts of Appeal and the Court of Cassation, and we will try to conduct decision analysis as much as possible. It has been determined in our study that the root of the differences in court practices and opinions in doctrine lies in the inadequacy of legal regulations and the gaps it brings along. We believe that what the legislator needs to do in this regard is to eliminate different views and interpretations with a more explicit legal regulation regarding mediation as a condition for filing a lawsuit in conditional lawsuits.

Keywords: Action With Gradual Claims, Mandatory Mediation, Court Decisions, Mediation, Accumulation of Claims.

GİRİŞ

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden sıkça kullanılan yöntemlerinden olan ve uyuşmazlığın taraflarınca uyuşmazlık konusu üzerinde serbest iradeleriyle özgür bir biçimde tasarruf edebildikleri hukuk uyuşmazlıklarının dostane bir yöntemle çözümlenmesini sağlayan arabuluculuk kurumu 2013 yılı itibarıyla hukukumuzda uygulanmaya başlamıştır.

İhtiyari olarak uygulama sahası bulan arabuluculuk müessesesi daha sonraki süreçte ilk önce bazı iş hukuku uyuşmazlıkları, daha sonra bazı ticari uyuşmazlıklar, tüketici hukukuna ilişkin bazı uyuşmazlıklar, 7445 sayılı kanun çalışması kapsamında kira hukuku, kat mülkiyeti hukuku, komşuluk hukuku, ortaklığın giderilmesi davaları ve son olarak tarımsal üretim sözleşmelerine ilişkin uyuşmazlıklarda dava açılmadan önce arabulucuya başvurulması dava şartı haline getirilmiştir.

Hem ihtiyari olarak uygulanan arabuluculuk kurumu hem de birçok alanda uygulanagelen dava şartı arabuluculuklar birçok anlamda fayda sağlamıştır. En başta yargının iş yükünün ciddi oranda azaltılması, davaların daha kısa sürede daha pratik, seri ve uygun maliyetlerle çözüme kavuşturulması vs. gibi faydalar bu anlamda olumlu etkiler bıraktığını söyleyebiliriz. Özellikle iş hukukunda işçi-işveren ilişkisinin korunarak işçilerin haklarına hızlı bir şekilde ulaşması, ticari davalarda dava konusu tarafların serbest piyasada ticari itibarlarının korunması vs. gibi hayati fonksiyonlara sahip olması nedeniyle de kişiler arasındaki ilişkilerin çok fazla zarar görmemesi ve ilişkilerin devamını sağlama gibi birçok olumlu dönüşler sağlanmıştır. Özellikle ticari davalarda mahkeme sürecinde mahkemenin yetkisi dışında kaldığından ve birbirleriyle rakip durumdaki işletmelerin kendi aralarında yeni yeni ortaklıklar kurması, bayilikler, lisans sözleşmesi yapmak gibi birçok açıdan daha nitelikli çözümler ortaya çıkmıştır.

Tabi bu olumlu yanlarına karşın birçok kanunda özellikle Türk Ticaret Kanunu, İş Kanunu vs. gibi dava şartı arabuluculuğun kapsamının tespitinde öğreti ve mahkeme uygulamaları bakımından birçok problem ve tereddütler de yaşanmaktadır. Öğretide yaşanan görüş ayrılıkları mahkemelerin kararlarına da yansımakta aynı konu ile alakalı farklı farklı birbirleriyle çelişen kararlar çıkmaktadır¹.

Bu çalışmamızda dava şartı arabuluculuk kapsamında terditli davalara yargılama makamlarının görüşleri, görüşler arasındaki farklılıklarla beraber ortaya çıkan problemler ve çözüm önerileri sunmaya çalışacağız. Öncelikli olarak dava şartı arabuluculuk ile alakalı bilgiler verilecek, daha sonra terditli davalar ve bu dava türüne ilişkin dava şartı arabuluculuğa ilişkin yargı kararları tartışılacaktır.

1. Genel Olarak Arabuluculuk Kurumu

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinde kendisine sıkça uygulama alanı bulan arabuluculuk kurumu, kanun koyucu tarafından mevzuatımıza yakın bir zamanda dâhil edilmişse de oldukça eski bir tarihe sahiptir. Tarihçiler çok eski çağlardan beridir kullanıldığını ve ilk kez Fenike'de resmi olarak ise Babylon'da uygulandığı belirtilmektedir². Ülkemizde de Osmanlı zamanında “müslihun” kurumu altında müslih ismiyle bilinen; uyuşmazlıkların taraflarını kadılarının

---

¹Ticari davalarda yaşanan problemlerin TTK m.5/A'nın yorumundan kaynaklandığı ilişkin bkz. İbrahim, Ermenek-Betül, Azaklı Arslan. “İcra ve İflâs Hukuku Açısından Ticarî Davalarda Arabulucuya Başvuru Zorunluluğu (TTK m. 5/A)”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 148, (Haziran 2020), s. 137.

² Detaylı bilgi için bkz. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Arabuluculuk>, (Erişim 3 Mart 2024)

huzuruna gitmeden uzlaştırma, anlaştırma yetkisine sahip olarak bir anlamda ihtiyari arabulucu görevi görmüştür³.

Bir alternatif çözüm yöntemi olarak arabuluculuk, 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun (HUAK) 2. maddesinde; “*sistemik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması halinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyari olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi*” olarak tanımlanmıştır⁴. İlk başlarda ihtiyari bir yöntem olarak uygulanmaya başlayan arabuluculuk müessesesi daha sonra birçok nedenden ötürü dava açmadan önce başvurulması zorunlu hale getirilerek dava şartı haline gelmiştir.

6325 sayılı Kanun (HUAK) 22.6.2012 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 2013 yılından itibaren tarafların uyuşmazlık konusu üzerinde özgür iradelerine dayanarak tasarrufta bulunabilecekleri özel hukuka dayalı kaynaklı uyuşmazlıklarda uygulanmaya başlanmıştır. Daha sonra 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 3, 11 ve 12. maddeleriyle iş davalarının çözümünde “dava şartı arabuluculuk” öngörülmüş ve 01.01.2018 tarihinden itibaren de iş hukuku davalarında dava şartı haline gelmiştir.

Dava şartı arabuluculuk iş hukuku uyuşmazlıklarının çözümünde ciddi oranda katkı vermesiyle beraber daha sonraki süreçte ticari uyuşmazlıklarda da dava açmadan önce arabuluculuğa başvuru dava şartı olarak düzenlenmiştir. 01.01.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun'un 20. maddesi düzenlemesi ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na (TTK) eklenen 5/A maddesi gereğince ticari davalarda, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkındaki uyuşmazlıklarda, dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartı haline getirilmiştir⁵.

7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a 73/A maddesi eklenerek konusu para ile belirlenemeyen tüketici uyuşmazlıklarında veya 11 bin 330 TL üzerindeki tüketici uyuşmazlıklarında dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulması dava şartı olarak düzenlenmiştir⁶.

7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁷ ile 37. maddesinde 6325 sayılı Kanuna 18/A maddesinden sonra gelmek üzere, aşağıda belirtilen uyuşmazlıklarda davaların açılmasından evvel arabuluculuğa başvurma şartı getirilmiştir. Bunlar;

³ Ahmet Kılınç, *Osmanlı Devleti'nde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Müslihun: Osmanlı Arabuluculuğu*, II. Türk Hukuk Tarihi Kongresi (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), 19.

⁴ Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK), *Resmi Gazete* 28331 (22 Haziran 2012), Kanun No.6325.

⁵ Abonelik Sözleşmelerinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun (ASKPK), *Resmi Gazete* 30630 (19 Aralık 2018), Kanun No. 7155.

⁶ Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (HMKYHK), *Resmi Gazete* 31199(28 Temmuz 2020), Kanun No.7251.

⁷ İcra ve İflas Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (İİKDYK), *Resmi Gazete* 32154(5 Nisan 2023), Kanun No.7445.

a) Kiralanan taşınmazların 2004 sayılı Kanuna göre ilamsız icra yoluyla tahliyesine ilişkin hükümler hariç olmak üzere (Kira Bedelinin Ödenmemesine Dayanan İlamsız Tahliye ve Kira Süresinin Bitmesine Dayanan İlamsız Tahliye) kira ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıklar

b) Taşınır ve taşınmazların paylaşılmasına ve ortaklığın giderilmesine ilişkin uyuşmazlıklar

c) 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunundan kaynaklanan uyuşmazlıklar

ç) Komsu hakkından kaynaklanan uyuşmazlıklar (TMK 737-750 md)

Kanun koyucu aynı kanuni düzenleme ile ticari davalarda ve iş davalarında şartı arabuluculuk işlemlerinde uzun süredir karışıklıklara neden olan “menfi tespit, istirdat, itirazın iptali vs. “ davalarını dava şartı arabuluculuk kapsamına almıştır.

En son olarak 7442 Sayılı Orman Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 3. Maddesinin (e) bendinde “Tarımsal üretim sözleşmesinden doğan davalarda arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. ”“şeklinde yer vererek tarımsal üretim sözleşmelerden kaynaklı uyuşmazlıklarda dava şartı arabuluculuk kapsamına alınmıştır⁸.

Kanun koyucu, ihtiyaçlar dâhilinde tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebildikleri, kamu düzenini de ilgilendirmeyen konuları dava şartı arabuluculuk sistemine dâhil ettiğini görmekteyiz. Zaman zaman diğer hukuk dallarına ilişkin olarak da kapsama dâhil edeceğini söylemek mümkündür.

1.1. Dava Şartı Arabuluculuk

Öncelikle belirtmek isteriz ki, özel hukuka tabi uyuşmazlıklarda arabuluculuk ile çözümde süreçte ihtiyarilik esas alınmış olmasına rağmen, dava şartı arabuluculuğun ihtiyari arabuluculuğu özendirme ve uyuşmazlıkların çözümünde yargıya müracaatın ilk akla gelen seçenek olmaktan çıkması umulmaktadır⁹.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu’nun 3. maddesine göre, arabuluculuk faaliyetine başvurmak, süreci devam ettirmek, sonuçlandırmak ve vazgeçmek tarafın iradesine tabidir. Ancak, 7155 sayılı Kanun ile HUAK’a Beşinci Bölüm yani “Dava Şartı Olarak Arabuluculuk” maddesi eklenmiştir. Söz konusu Kanun’un 18/A maddesinin I. fıkrası, “İlgili kanunlarda arabulucuya başvurulmuş olması dava şartı olarak kabul edilmiş ise arabuluculuk surecine aşağıdaki hükümler uygulanır.” şeklinde düzenlenmiştir. Böylece arabuluculuk kurumuna başvuru, istisnai olarak, dava şartı hâline getirilmiştir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na, 7155 sayılı Kanun ile eklenen “Dava Şartı Olarak Arabuluculuk” başlıklı 5/A maddesine göre, “Bu Kanunun 4 uncu maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır.”

7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu’nun 3. maddesinin I. fıkrasına göre “Kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır.” Aynı maddenin III. fıkrası uyarınca, “İş

⁸Tarımsal Üretim Sözleşmesinden Doğan Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Arabuluculuk Yönetmeliği(TÜSDÜİAY), Resmi Gazete 32296 (1 Eylül 2023).

⁹Sevda, Yaşar Coşkun-Göncü Döner/Munise Seray. “Davaların Yığılması ve Terditli Davalar Açısından Ticari Dava Şartı Arabuluculuk Mahkeme Kararları Üzerinden Bir Analiz”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 24/4 (Aralık 2020), 92.

kazası veya meslek hastalığından kaynaklanan maddi ve manevi tazminat ile bunlarla ilgili tespit, itiraz ve rücu davaları hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz.”

Bahsettiğimiz düzenlemeler ışığında öncelikle dava şartı olarak arabulucuya gidilmeli ve dava şartı olarak arabulucuya müracaat edilmeden dava açılmış ise dava şartı eksikliğinden dava, derhal usulden reddedilmelidir. Burada bahsetmiş olduğumuz dava şartı eksikliği, mahkemece, kesin süre verilmesi yoluyla tamamlanabilir bir eksiklik değildir¹⁰. Zira Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 18/A maddesinin II. fıkrasına ve İş Mahkemeleri Kanunu'nun 3. maddesinin II. fıkrasına göre, “*Davacı, arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılmadığına ilişkin son tutanağın aslını veya arabulucu tarafından onaylanmış bir örneğini dava dilekçesine eklemek zorundadır. Bu zorunluluğa uyulmaması halinde mahkemece davacıya, son tutanağın bir haftalık kesin süre içinde mahkemeye sunulması gerektiği, aksi takdirde davanın usulden reddedileceği ihtarını içeren davetiye gönderilir. İhtarın gereği yerine getirilmez ise dava dilekçesi karşı tarafa tebliğe çıkarılmaksızın davanın usulden reddine karar verilir. Arabulucuya başvurulmadan dava açıldığının anlaşılması halinde herhangi bir işlem yapılmaksızın davanın, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddine karar verilir.*” şeklinde uygulanacak yaptırım hüküm altına alınmıştır. Öğretide söz konusu düzenlemenin gereğinden fazla sert ve katı olduğu yönünde görüşlerde mevcuttur¹¹. Her ne kadar ticari davalarda dava şartı arabuluculuğa başvurulmaması hakkında uygulanacak yaptırıma ilişkin bir düzenleme bulunmasa da HUAK madde 18/A, f. II hükmü, genel bir düzenleme olduğu için uygulanmalıdır¹².

Arabuluculuğa başvurunun dava şartı olarak öngörülmesinden ötürü, başvuru şartı taraflarca her zaman ileri sürülebilir ve mahkemece de re'sen gözetilmesi gerekmektedir. Ayrıca, ilgili uyuşmazlıklar bakımından arabuluculuğa başvuru zorunluluğu ilk derece mahkemesi yargılamasında gözetilmemişse, dava şartı olması sebebiyle istinaf ve temyiz kanun yollarında da dikkate alınmak durumundadır¹³.

Devam eden bölümde çalışma konusunun diğer bölümünü oluşturan dava türlerinden terditli dava konusu ele alınacaktır.

2. Terditli Davalar

Dava kelimesi, sözlük anlamında “*Bir kimsenin diğer kimseden hâkim huzurunda hakkını istemesi*”¹⁴ şeklinde ifade edilirken öğretide ise “*bir başkası tarafından kişisel menfaati ihlal edilen veya ihlal edilme ihtimali olan ya da haksız bir taleple karşı karşıya maruz kalan kimsenin, mahkemeden hukuki koruma istemesidir*”¹⁵ olarak tanımlanmıştır. Mahkemeler ancak taraflarca başvurulmuş, önüne gelen dosyaları inceleyip karara bağlamaktadır.

¹⁰ Süha, Tanrıver. “Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Bazı Düşünceler, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 147, (Ocak 2020), 112.

¹¹ “Bu görüş, dava şartı olan arabuluculuğa başvurulmadan önce dava açılması halinde HMK m. 115, f. 2 hükmü gereği arabulucuya başvurunun bekletici sorun (HMK m. 165) sayılması ve arabuluculuk sonucunda anlaşma sağlanamaması halinde davaya devam edilmesi gerektiğini dile getirmektedir. Eğer, arabuluculuk neticesinde anlaşma söz konusu olursa konusuz kalan davanın usulî bir kararla sona erdirilmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Bu durumda yargılama giderleri de arabulucuya başvurmadan dava açan davacının üzerinde bırakılmalıdır”. Ali Cem Budak. “Ticari Davalarda Dava Şartı Arabuluculuk”, *Medeni İcra İflas Hukuku Dergisi* 19/1 (Ocak 2019), 27.

¹² Tanrıver, “Arabuluculuk”, 113.

¹³ Cansu Korkmaz, “Davaların Yiğilmesinde Dava Şartı Arabuluculuk İncelemesi”. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi Prof. Dr. M. Fatih UŞAN'a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı*, 22/2 (Eylül 2022): 1373.

¹⁴ Hukuk Sözlüğü, <https://sozluk.adalet.gov.tr/dava> (Erişim 4 Mart 2024)

¹⁵ Ramazan Arslan vd., *Medenî Usul Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), 240; Ömer Ulukapı, *Medenî Usûl Hukuku*, (Ankara: Mimoza Yayınları, 2015), 213.

Terdit kelimesi, köken olarak Arapça olup “redd” kelimesinden türetilmiştir¹⁶. Kelime anlamları ise, “reddetme, geri çevirme” ile “iki ihtimalle dü şünce anlatılması”dır¹⁷.

Terditli davalar, HUMK döneminde uzunca bir süre tartışma konusu olmuş, caiz olup olmadığı hususunda görüş farklılıkları oluşmuş¹⁸ ve 1987 yılında alınan 1987/4-5 sayılı Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kurulu Kararıyla terditli davalar caiz kabul edilmiştir¹⁹. Türk hukukunda kabul edilmesi uzun tartışmalara dayanan terditli davanın başlangıç noktası Alman hukukudur. Zira Alman Medeni Usul Kanunu’nda düzenlenen ve genel bir hüküm olan 260. madde²⁰ ile terditli dava caiz kabul edilmiştir²¹.

Terditli dava talepleri ile alakalı ilk hukukî düzenlemenin 6100 sayılı HMK’nın md. 111 ile yapılmıştır. Zira 1086 sayılı HUMK’un yürürlükte olduğu dönemde doktrindeki görüşler ve Yargıtay içtihatları ile kabul edilmekle birlikte kanunî bir düzenlemesi mevcut değildir²². Ayrıca uygulamada "terditli dava" kavramı yerine "kademeli dava" veya "basamaklı dava" ifadelerine yer verilmişse²³ de HMK md. 111’in kenar başlığında doktrindeki ve uygulamadaki daha sık kullanımını nedeniyle "terditli dava" kavramı tercih edilmiştir.

Usul hukukunda davalar genel anlamda, doktrin tarafından mahkemeden istenen hukukî korumaya göre ve davacının dava dilekçesindeki talep sonucunun mahiyeti ve sayısı dikkate alınarak ikili bir ayırma tabi tutulmaktadır²⁴. Buna göre, terditli davanın dava türleri arasındaki yerinin davacının dava dilekçesinde belirttiği talep sonucunun sayısı dikkate alınarak tespit edildiğini söyleyebiliriz.

Terditli davaya ilişkin kanuni düzenleme Hukuk Muhakemeleri Kanunu 111. maddesinde yer almaktadır. İlgili madde uyarınca; *Davacı, aynı davalıya karşı birden fazla talebini, aralarında aslilik ferilik ilişkisi kurmak suretiyle, aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için, talepler arasında hukuki veya ekonomik bir bağlantının bulunması şarttır.*

¹⁶ Timuçin Muşul, *Medeni Usul Hukukunda Terdit İlişkileri*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2009), 29.

¹⁷ <http://www.lugatim.com/>, (Erişim. 04.03.2024); www.osmanice.com, (Erişim. 04.03.2024)

¹⁸ Bu husustaki tartışmaların ana odak noktası davaların şarta bağlanıp bağlanamayacağı hususudur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fatma Nur, Tekçe Barut, *Medeni Usul Hukukunda Terditli Talep Yığılması*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi 2022) 19 vd.

¹⁹ Karar içeriğinde “*Tenkis davaları ile muvazaaya dayalı iptal davaları ileri sürülüş biçimleri, hukuksal esaslar, kapsamaları ve nihayet başta tenkis davası açan kişinin tasarrufun geçerli bulunduğunu zımnen benimsediği düşüncesi akla gelse de, kendi yararına bir hukuki sonuç elde etmek isteyen ve kapsamaları farklı hukuki sonuçlar doğurabilecek birden fazla dava açma durumunda bulunan bir kimse bu davalardan birini diğerine tercihan açmaya zorlanamayacağı gibi, yasaların uygulanmasında, hakların korunması doğrultusunda hareket etme gereği karşısında bu davalardan birini açmakla, acık bir irade beyanı olmadan diğerinden feragat edildiğinin kabulü de uygun bulunmamıştır. Miras bırakanın yaptığı temlik tasarruflardan zarar gören mirasçılar, tenkis davası ile birlikte kademeli olarak veya tenkis davası açtıktan sonra ayrı bir dilekçe ile Borçlar Kanunu’nun 18. maddesine dayalı muvazaa nedeniyle iptal tescil davası da açabilirler*” Yargıtay İçtihatı Birleştirme Büyük Genel Kurulu Kararı (Yargıtay), K. 1987/5 (22 Mayıs 1987)

²⁰ 30.01.1887 tarihli Alman Medeni Usul Kanunu (CPO) mülga madde 232’nin Türkçe metni şu şekildedir: “Davacının aynı davalıya karşı birden fazla talebi, birbirinden farklı vakialara dayansa bile, tüm talepler için aynı mahkeme yetkili ve aynı yargılama caiz ise, aynı davada birleştirilebilir.” Maddenin ilk fıkrası yürürlükte olan Alman Medeni Usul Kanunu’nun 260. maddesi ile aynıdır. Ancak mülga madde 232/f. II, 20.05.1898 yürürlük tarihli Alman Medeni Usul Kanunu’nun 260. maddesinde yoktur. Lämmert, “Ueber Begriff und Zulässigkeit der eventuellen Klageverbindung”, *ZZP*, Band 16, (1891): <http://dlibzs.mpier.mpg.de>, (03.02.2020), s. 428.; Petersen, “Ueber eventuelle Klagebegehren und Rechtsmittel, sowie die eventuelle Verbindung von mehreren Klagegründen”, *ZZP*, Band 16, (1891), s. 493.

²¹ Barut, *Terditli Talep Yığılması*, 5.

²² Baki Kuru, *Medeni Usul Hukuku El Kitabı*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 416; Muşul, *Terdit İlişkileri*, 58.

²³ Muşul, *Terdit İlişkileri*, 29.

²⁴ Ayşe Kılınç, “Bir Yargıtay Kararı Işığında Terditli Dava ve Terditli Davada Hüküm Konusunun İncelenmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 69/2, (Şubat 2020), 549.

Kanun maddesini incelediğimizde terditli davalar açısından iki koşulun bir arada bulunması gerekmedir²⁵. Bu koşullar;

- Talepler arasında aslilik-ferilik ilişkisi bulunması ve
- Talepler arasında ekonomik veya hukuki bağın bulunmasıdır²⁶.

Ayrıca her ne kadar kanuni bir düzenleme içerisinde yer almasa²⁷ da bizce talepler açısından ortak görevli mahkemenin bulunması yönünde de bir koşul söz konusudur. Zira terditli dava taleplerinde ileri sürülen asli ve ferî talebin farklı mahkemelerin görevine girmesi halinde yargılamayı yapan mahkemenin ne yönde bir karar vereceği gibi sorun gündeme gelecektir²⁸.

Öğretide de “HMK'da herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olsa da HMK md. 110'da düzenlenen kümülatif dava yığılmasına ilişkin hükmün bu açıdan kıyasen terditli davada da taleplerin tümünün aynı yargı çeşidi içerisinde yer alması ve talepler bakımından ortak görevli ve yetkili bir mahkemenin bulunması koşulunun aranması yerinde olacağı “ yönünde görüşler mevcuttur²⁹.

Topaloğlu,” davacının terditli davada ileri sürdüğü talepler bakımından ortak görevli bir mahkemenin bulunmaması durumunda, mahkemenin davacıya bu davanın terditli olarak görülemeyeceğini bildirip, talep sonucunu netleştirmesi için bir haftalık kesin süre vermesi, aksi takdirde HMK md. 119/2 gereği davanın açılmamış sayılmasına karar verileceğinin ihtar edilmesi gerektiği ve davacının netleştirdiği talebe göre mahkemenin görevliyse yargılamaya devam etmesi ya da ferî talep dikkate alınmadan yargılama yapılarak asli talep hakkında hüküm kurulması gerektiğine” ilişkin görüşü ile birlikte mahkemenin bu yönde uygulaması gereken usulü de göstermiştir³⁰.

Terditli davalarda asıl talep ve fer’î talebin dayandığı vakıaların aynı olması mümkün olduğu gibi, farklı da olabilir³¹.

Taraflar açmış oldukları davalarda talepleri arasında kurmuş oldukları terdit ilişkisini açıkça mahkemeye beyan ederek, davaya bakan hâkimi talep sonuçları ile bağlayabilecektir. Taraflar

²⁵ Kuru, *El Kitabı*,302; Hakan, Pekcanitez vd. *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018),219.

²⁶ Murat, Atalı vd. *Medenî Usûl Hukuku*, (Ankara:Yetkin Yayıncılık,2020), 347.

²⁷ Ali Topaloğlu, “Terditli Davalar Açısından HMK'nın Görev Hükümlerinin Değerlendirilmesi”. *İzmir Barosu Dergisi* 14/1 (Ocak 2014), 83.

²⁸ Yargıtay'ın bu konu ile alakalı kararı için bkz. “..Terditli (kademeli) davalarda (6100 Sayılı HMK 111. md), davacı aynı davalıya karşı aralarında hukuki veya ekonomik bağlantı bulunan birden fazla talebini aralarında aslilik ve fer’ilik ilişkisi kurarak aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Terditli davalardaki taleplerden biri asıl taleptir; ikincisi fer’i taleptir. Davacı, ilk önce asıl talep hakkında karar verilmesini ister, yardımcı talebini ise asıl talebin reddedilmesi ihtimali için yapar. Mahkeme de, davacının asıl talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer’i talebi inceleyemez ve karara bağlayamaz. Terditli davalarda görev hususu asıl talebe göre belirlenmelidir. Görev, kamu düzeni ile ilgili olduğundan iddia ve savunma olarak ileri sürülmesi bile bu hususu mahkeme resen gözeteyeceğinden asıl talebin reddine karar verilmesi halinde Mahkemece fer’i talebe dair görev hususunun değerlendirilmesi mümkündür. Somut uyuşmazlık incelendiğinde, dilekçeler teatisi aşamasında gerek dava dilekçesi gerek süresi içerisinde ve HMK'nun 141/1. maddesine uygun olarak sunulan cevaba cevap dilekçesindeki anlatımlara göre; davacı taraf, davaya konu taşınmazın bağış olarak devredildiğini, boşanma ilamıyla sabit olduğu üzere davalı kadının güven sarsıcı ve sadakat yükümlülüğünü ihlal eden davranışlarda bulunması ve aile birliğine karşı vazifelerini önemli surette yerine getirmedeğinden evlilik birliğinin sona erdiğini belirterek bağıştan rücu sebebine dayalı tapu iptal ve tescil, bu mümkün olmadığı takdirde mal rejiminin tasfiyesi ile alacak istemiştir. Davacının asıl talebi bağıştan rücu sebebine dayalı tapu iptal ve tescil olup, asıl talep hakkında bir karar verilmeden fer’i talebin incelenmesi mümkün değildir. Asıl talebin kanuni dayanağı ise 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 295 vd. maddeleri (818 Sayılı Borçlar Kanunu'nun 244 vd. maddeleri) olduğuna göre, uyuşmazlığın çözüm yeri genel mahkemelerdir. Mahkemece, davanın kaldığı yerden devamı ile talep hakkında bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir..” Yargıtay 8. Hukuk Dairesi(Yargıtay),K. 2016/15934 (22 Kasım 2016).

²⁹ Atalı vd. *Medenî Usûl Hukuku*, 357.

³⁰ Topaloğlu, “Terditli Davalar”, 92.

³¹ Atalı vd. *Medenî Usûl Hukuku*.347; Kuru, *El Kitabı*, 212.

örneğin “terditli”, “yardımcı olarak”, “... koşuluyla/şartıyla”, “mümkün olmadığı takdirde” gibi ifadeler kullanarak terdit ilişkisini kurabilir³². Terditli dava açmış olan davacının davaya konu etmiş olduğu her iki talep yönünden karar verilmesi hususunda bir isteği bulunmamaktadır³³. Davacı ilk olarak asıl talebin incelenerek bir karar verilmesini istemektedir. Mahkemenin de bu noktada yapacağı iş, davacının talebi doğrultusunda asıl talep hakkında bir inceleme yaparak fer’i talep yönünden bir inceleme yapması gerekmektedir. Zira asıl talebin esastan reddi yönünde bir hüküm kurulmadan fer’i talebin incelenmesine olanak bulunmamaktadır³⁴. Mahkemenin asıl talebin reddine, fer’i talebin kabulüne karar verdiği durumlarda da davanın kısmen değil, tam kabulü söz konusu olacaktır³⁵.

Mahkeme her iki talebin kabulü gibi bir karar veremediği gibi asıl talep yönünden kabul kararı vermesi halinde fer’i talep yönünden bir inceleme yapması mümkün değildir³⁶. Ancak mahkemenin hem asıl talebin hem de fer’î talebin reddi yönünde karar verebilmesi mümkündür. Ayrıca terditli davalarda kanun yoluna başvuru yapabilmek adın asıl talep önem taşımaktadır. Zira davacı fer’i talebinin kabul edilmesi halinde asıl talebin reddi sebebiyle koşulları da sağlıyorsa kanun yoluna başvuruda bulunabilmektedir³⁷.

Son olarak konu bakımından benzerlik taşıması nedeniyle HMK m.110 davaların yığılması hakkında bilgi verip diğer bölüme geçeceğiz.

Davaların yığılması, davacının, aynı davalıya karşı birden fazla bağımsız ve aslî talebini, aynı dava dilekçesi ile beraber talep etmesi durumunda söz konusu olmaktadır³⁸. Davacının talepleri arasında, terditli dava taleplerindeki gibi bir aslîlik-ferîlik ilişkisi bulunmamaktadır³⁹.

Davaların yığılmasının düzenlendiği HMK’nın 110’uncu maddesinin gerekçesi şu şekildedir: “Davacının, aynı davalıya karşı olan birbirinden bağımsız birden fazla talebini, aralarında bir derecelendirme ilişkisi yani aslîlik-ferîlik ilişkisi kurmadan aynı dava dilekçesinde ileri sürmesine davaların yığılması denir. Bu dava çeşidinde taleplerin tümü birbirinden bağımsız, eşdeğer ve aynı derecede öneme sahiptir. Her bir talep farklı edimlerin gerçekleştirilmesine yönelmiştir. Görünüşte tek dava, gerçekte ise talep sayısınca dava mevcuttur. Yine, görünüşte tek hüküm, gerçekte ise talep sayısınca hüküm mevcuttur. Mahkeme, taleplerin tümü hakkında ayrı ayrı karar vermek ve bunları hüküm fıkrasında göstermek zorundadır. Mahkemenin, taleplerin tümü hakkında tek ve aynı şekilde karar verme zorunluluğu yoktur. Dava şartları, her bir talep bakımından ayrı ayrı belirlenir. Ayrıca, birlikte ileri sürülen talepler arasında hukukî veya ekonomik bir bağın bulunması da şart değildir. Davaların yığılmasının varlığı hâlinde, tek müşterek olan husus, delillerin

³²Barut, *Terditli Talep Yığılması*,32.

³³ Pekcanitez vd. *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, 1086.

³⁴ Ulukapı, *Medenî Usûl Hukuku* ,231; Kılınç, *Terditli Davalar*, 554.

³⁵ Tutumlu, Mehmet Akif. “Terditli Davada Hüküm Kurma Sorunu”. *Terazi Hukuk Dergisi*. 9/97, (Eylül 2014). 94.

³⁶ “... mahkeme, davacının aslı talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer’î talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz.” düzenlemesi mevcuttur. Buna göre ise terditli davada, mahkeme öncelikle asıl talebi inceleyecek ve karara bağlayacaktır (...) Bu itibarla, davacının öncelikli isteği kısmen kabul edildiğine göre, başka bir ifade ile sözleşmenin feshine karar verildiğine göre, ikinci kademe yer alan istek hakkında değerlendirme yapılamaz, kısmen kabul kararı verilemez. Bu husus nazara alınmadan yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir...”, Yargıtay 3. Hukuk Dairesi(Yargıtay) K. 2018/13007 (19 Ağustos 2018).

³⁷ Ali Cem Budak-Varol Karaaslan, *Medenî Usul Hukuku*. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020).153.

³⁸ Ulukapı, *Medenî Usûl Hukuku*, 229; Serhat Kırtıloğlu, “Medeni Yargılama Hukukunda Objektif Dava Birleşmesi”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18/3 (Aralık 2014) 135.

³⁹ Bu yönde Yargıtay kararı “... Davada, 6100 sayılı HMK’nın 110. maddesinde belirtildiği biçimiyle, aynı davalıya karşı, farklı hukuki sebeblere dayalı ve birbirinden bağımsız talepler mevcut olup terditli istemler değil davaların yığılması söz konusudur...” – Yargıtay 11. Hukuk Dairesi(Yargıtay) K. 2020/1958 (24 Şubat 2020).

Terditli Dava Taleplerinde Dava Şartı Arabuluculuk

ikâmesi ile tahkikat aşamasıdır. Sözü edilen kurum, son işaret edilen nokta sebebiyle usul ekonomisi ilkesinin gerçekleştirilmesine büyük ölçüde katkıda bulunur”.

Davaların yığılmasında gereken koşullar⁴⁰;

- Davacının aynı davalıya karşı ileri sürebileceği birden fazla talebi söz konusu olmalıdır,
- Talepler arasında aslîlik- ferîlik ilişkisi bulunmamalıdır,
- Birlikte ileri sürülmüş olan taleplerin tamamı aynı yargı çeşidine dâhil olmalıdır,
- Taleplerin tümü açısından ortak yetkili bir mahkeme bulunmalıdır, şeklinde sıralanmıştır.

Davaların yığılmasında, görünürde tek bir dava olmakla beraber, aslında talep sayısı kadar dava bulunmaktadır. Mahkemenin her bir talep için ayrı ayrı inceleme yapması ve karara bağlaması gerekir⁴¹.

Yargıtay yakın tarihli bir kararında ticari dava şartı arabuluculukta konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat taleplerine ilişkin taleplerin, davaların yığılması şeklinde arabuluculuğa tabi olmayan bir dava ile birlikte açılması durumunda, arabuluculuk dava şartına tabi olmayacağını belirtmiştir. İlgili karar özetle şöyledir “Özet: Dava, geçerli bir ortaklık ilişkisi kurulmadığının tespiti ve bu amaçla verilen paranın tahsili istemine ilişkin olup İlk Derece Mahkemesince dava türü itibarıyla dava açılmadan önce arabulucuya müracaat edilmesinin dava şartı olduğundan bahisle davanın usulden reddine karar verilmiştir. Davanın 7155 sayılı Kanun'un 20 nci maddesi ile 6102 sayılı Kanun'un 5 inci maddesine eklenen 5/A maddesinin yürürlüğe girmesinden sonra açıldığı uyuşmazlık konusu değildir. Bahse konu maddeye göre 6102 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. Somut olayda 6100 sayılı Kanun'un 110 uncu maddesiyle düzenleme altına alınan davaların yığılması durumu söz konusu olup dava, davalıya ödenen paranın tahsili ve ortak olmadığının tespiti olmak üzere iki ayrı talep içermektedir. Konusu bir miktar paranın ödenmesi olan tahsil davası arabuluculuğa tabi ise de geçerli ortaklık ilişkisinin kurulmadığının tespitine ilişkin dava, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan bir alacak ya da tazminat davası olmadığından arabuluculuğa tabi değildir. Bu durumda arabuluculuğa tabi olmayan bir dava ile birlikte açılan tahsil davası da arabuluculuk dava şartına tabi olmayacağından aksi yöndeki mahkeme gerekçesi isabetli görülmemiştir. Şu halde İlk Derece Mahkemesince davanın arabuluculuk dava şartına tabi olmadığı gözetilerek işin esasına girilerek taraf iddia ve savunmaları değerlendirilip sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçeyle davanın usulden reddine karar verilmesi doğru görülmemiş bu nedenle kararın bozulmasına karar vermek gerekmiştir⁴²”.

⁴⁰ Kırtıloğlu, *Objektif Dava Birleşmesi*, 144-152; Pekcanitez vd. *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, 222; Budak/Karaaslan, *Medenî Usul Hukuku*, 153; Kuru, *El Kitabı*, 215.

⁴¹ Coşkun-Döner, “Ticari Dava Şartı Arabuluculuk”, 106.

⁴² Yargıtay 11. Hukuk Dairesi(Yargıtay) K.2023/2953 (15 Mayıs 2023); Benzer şekilde bir başka kararında” ÖZET: Dava, geçerli bir ortaklık ilişkisi kurulmadığının tespiti ve bu amaçla verilen paranın tahsili istemine ilişkin olup ilk derece mahkemesince dava türü itibarıyla dava açılmadan önce arabulucuya müracaat edilmesinin dava şartı olduğundan bahisle davanın usulden reddine karar verilmiştir. Davanın 7155 sayılı Kanun'un 20 nci maddesi ile 6102 sayılı Kanun'un 5 inci maddesine eklenen 5/A maddesinin yürürlüğe girmesinden sonra açıldığı uyuşmazlık konusu değildir. Bahse konu maddeye göre 6102 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. Somut olayda 6100 sayılı Kanun'un 110 uncu maddesiyle düzenleme altına alınan davaların yığılması durumu söz konusu olup dava, davalıya ödenen paranın tahsili ve ortak olmadığının tespiti olmak üzere iki ayrı

3. Terditli Davalarda Dava Şartı Arabuluculuğa İlişkin Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi

Terditli davalar konusunda Yargıtay, bölge adliye mahkemeleri kararları incelendiği vakit özellikle ticari davalarda, dava şartı arabuluculuk hakkında açılan ticari davalarda, dava şartı olan arabuluculuk hakkında nasıl bir değerlendirme yapılması gerektiği hususunda öğretide farklı farklı görüşler mevcuttur. Öğretide yer alan bir görüşe göre, terditli dava taleplerinde dava ikame edildiği sırada dava şartı arabuluculuk hususunun asli talep yönünden incelenmesi gerektiği, diğer bir ifadeyle asıl talebimiz dava şartı arabuluculuk kapsamında değilse davanın ikamesinden önce davacının arabuluculuğa başvurma zorunluluğu bulunmamaktadır⁴³.

Öğretide savunulan bir diğer görüşe göre, terditli dava taleplerinde yer verilen aslî veya fer'î taleplerden birinin konusunu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talebini içeren ticari dava ise, dava şartı olarak arabuluculuğa ilişkin hükümler uygulanmalıdır. Bu kapsamda terditli dava ikame edilmeden evvel davacının dava şartı arabuluculuğa başvurusu gerekmektedir⁴⁴.

Öğretide bir başka görüşe göre gerçek anlamda terditli talep yığılması söz konusu ise burada asli talep esas alınmalıdır. Diğer bir deyişle, asli talep dava şartı arabuluculuğa tabi ancak fer'î talep dava şartı arabuluculuğa tabi değilse, asli talebi esas alıp dava şartı arabuluculuğa gidilmelidir. Bu doğrultuda asli talep açısından bir anlaşma sağlanıyor ise fer'î talep için terditli talep yığılması olarak dava açılmalıdır⁴⁵.

Bölge Adliye Mahkemesi uygulamalarında; terditli açılan davalarda, dava şartı arabuluculuğa ilişkin hususlarda yapılacak değerlendirmelerin asıl talebe göre yapılması gerektiği kabul edilmektedir. Örneğin İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Hukuk Dairesinin vermiş olduğu bir kararında⁴⁶ özetle; *dava, TTK 792, maddesi uyarınca çek istirdat istemine ilişkindir. İlk derece mahkemesince arabuluculuğa başvuru dava şartının yerine getirilmediği gerekçesiyle davanın dava şartı yokluğundan usulden reddine karar verilmiş, bu karar karşı davacılar vekili istinaf yasa yoluna başvurmuştur. 6100 sayılı HMK'nin 114/1 maddesinin birinci fıkrasında, tüm davalar bakımından geçerlilik taşıyan dava şartlarının neler olduğu hususu açıkça hükme bağlanmış, HMK 114/2 maddesinde ise diğer kanunlarda yer alan dava şartlarına ilişkin hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir. 7155 sayılı Kanun ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na eklenen ve 01/01/2019 tarihinde yürürlüğe giren 5/A maddesi ile getirilen "Kanunun 4 üncü maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. ...." hükmü uyarınca konusu bir miktar para alacağı olan talepler hakkındaki ticari davalarda dava açmadan*

talep içermektedir. Konusu bir miktar paranın ödenmesi olan tahsil davası arabuluculuğa tabi ise de geçerli ortaklık ilişkisinin kurulmadığının tespitine ilişkin dava, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan bir alacak ya da tazminat davası olmadığından arabuluculuğa tabi değildir. Bu durumda arabuluculuğa tabi olmayan bir dava ile birlikte açılan tahsil davası da arabuluculuk dava şartına tabi olmayacağından aksi yöndeki mahkeme gerekçesi isabetli görülmemiştir. Şu halde İlk Derece Mahkemesince davanın arabuluculuk dava şartına tabi olmadığı gözetilerek işin esasına girilerek taraf iddia ve savunmaları değerlendirilip sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken davanın usulden reddine karar verilmesi doğru görülmemiş bu nedenle kararın bozulmasına" Yargıtay 11. Hukuk Dairesi(Yargıtay) K. 2023/3288 (15 Mayıs 2023)

⁴³Kurdoğlu, Bülent Nuri, "Ticari Davalarda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk Uygulaması ve Eleştirisi", <http://bnkurdoglu.blogspot.com/>, (5 Mart 2024).

⁴⁴Akil, Cenk, "Ticari Uyuşmazlıklarla Dava Şartı Olarak Arabuluculuk Hakkında Usûl Hukuku Bakımından Bazı Değerlendirmeler", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1/41 (Ocak 2020), 312.

⁴⁵Tanrıver, "Arabuluculuk", 137.

⁴⁶İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 43. Hukuk Dairesi(BAM), K. 2022/1389 (15 Aralık 2022)

Terditli Dava Taleplerinde Dava Şartı Arabuluculuk

önce arabuluculuğa başvurmak zorunlu hale getirilmiş, yani arabuluculuğa başvurmak dava şartı haline getirilmiş bulunmaktadır. Somut olayda ise uyuşmazlık TTK 792.maddesi uyarınca çek istirdat istemine ilişkin olup, konusu bir miktar para alacağı değildir. Dava devam ederken çekin bedelinin davalı tarafça tahsil edilmesi halinde davanın çek bedelinin istirdadına dönüşmesinde de durum değişmeyecektir. Zira çek bedelinin istirdat istemi de çek istirdat isteminin kabul edilmesine bağlıdır ve terditli bir talep olarak ileri sürülebilmektedir. O halde ilk derece mahkemesince davacının talebi olan çek istirdati talebinin 6102 sayılı TTK 5/A maddesi gereğince arabuluculuk dava şartına tabi olmadığı dikkate alınarak isin esasına girilip bir karar verilmesi gerekirken” şeklindedir.

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 43. Hukuk Dairesinin ilgili kararında; davacının terditli dava talebinde bulunduğu durumda, aslî talep olan çek istirdatı talebinin, bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talebine ilişkin olmaması nedeniyle, davanın TTK'nın 5/A maddesinde düzenlenen arabuluculuk dava şartına tabi bulunmadığı belirtilmiştir.

Benzer şekilde Trabzon Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesi'nin vermiş olduğu bir kararında⁴⁷ özetle “6100 sayılı HMK'nın 114/1 maddesinin birinci fıkrasında, tüm davalar bakımından geçerlilik taşıyan dava şartlarının neler olduğu hususu açıkça hükme bağlanmış, HMK 114/2.maddesinde ise diğer kanunlarda yer alan dava şartlarına ilişkin hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir. 7155 sayılı Kanun ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na eklenen ve 01.01.2019 tarihinde yürürlüğe giren 5/A maddesi ile getirilen “Kanunun 4 üncü maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır.” hükmü uyarınca konusu bir miktar para alacağı olan talepler hakkındaki ticari davalarda dava açmadan önce arabuluculuğa başvurmak zorunlu hale getirilmiş, yani arabuluculuğa başvurmak dava şartı haline getirilmiş bulunmaktadır. Somut olayda ise uyuşmazlık, öncelikle tapu iptali ve tescil istemine ilişkin olup, asıl talebin reddedilmesi halinde terditli olarak tazminatın davalıdan tahsili talep edilmiştir. Tazminat talebi, tapu iptali ve tescil talebinin reddedilmesine bağlıdır ve terditli bir talep olarak ileri sürülmektedir. HMK'nın 111/2.maddesi gereğince, mahkeme, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer'i talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz. Davadaki asli talebin, zorunlu arabuluculuğu tabi olmadığı sabit olup, mahkemece davanın esası ile ilgili karar verilmesi gerekirken fer'i talep nedeniyle usulden ret kararı verilmesi yerinde değildir. O halde ilk derece mahkemesince davacının asıl talebi olan tapu iptali ve tescil talebinin 6102 sayılı TTK 5/A. maddesi gereğince arabuluculuk dava şartına tabi olmadığı dikkate alınarak işin esasına girilip bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi isabetsiz olduğundan mahkeme kararının HMK 353/1-a-6 maddesi gereğince kaldırılması...” şeklindedir.

Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi bir kararında⁴⁸ özetle;” Dava; şirket ortağı olduğunun tespiti, pay senetlerinin tespiti ile terditli olarak talebin kabul edilmediği takdirde hisse bedelinin ödenmesine ilişkindir. İnceleme, 6100 sayılı HMK'nın 355. madde hükmü uyarınca istinaf dilekçesinde belirtilen sebeplerle sınırlı olarak ve kamu düzenine aykırı hususların olup olmadığı gözetilerek yapılmıştır. Davacı tarafça icra marifeti ile satın aldığı A.Ş.'ye ilişkin olarak şirket ortağı olduğunun tespiti, pay senetlerinin tespiti ile taleplerinin kabul edilmediği takdirde hisse bedelinin tarafına ödenmesine ilişkin dava açıldığı, somut davada, asıl talebin “konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri” cümlesinden olmadığı, bu nedenle davanın zorunlu

⁴⁷ Trabzon Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesi(BAM), K. 2021/46 (21 Ocak 2021).

⁴⁸ Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi (BAM) K. 2021/46 (9 Aralık 2021).

arabuluculuk dava şartına tâbi bulunmadığından, kararın kaldırılarak dosyanın esası yönünden karar verilmek üzere ilk derece mahkemesine iadesine...” şeklindedir.

Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi bir kararında⁴⁹ özetle:”Somut olayda; asıl dava, taraflar arasında adi yazılı şekilde düzenlenen 13/09/2011 tarihli SA-457 sözleşme nolu Devremülk Satış Vaadi Sözleşmesi gereğince, tapuda Sakarya İli Taraklı İlçesi, Yukarıçay Mevki, 30/31. adanın 3168 parsellerinde kayıtlı arsa üzerine inşa edilecek Taraklı Termal Turizm Tesislerinde Yakut Evler A Blok 4. Kat D:405 mesken olarak kullanıma tahsis devre mülk dairesinin, tapusunun iptali ve tescili talebine ilişkin olduğu, terditli talebin 13.09.2011 tarih SA-457 sayılı Devremülk Satış Vaadi Sözleşmesinin geçersizliğine ve ödenen sözleşme bedelinin davalıdan tahsiline ilişkin olduğu, mahkemece asıl talebin reddine, terditli talebin ise dava değeri olan 7000,00 TL'nin 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 68/1 maddesi ile öngörülen parasal sınırların altında olduğuna işaret edilerek tüketici hakem heyetine başvuru zorunluluğu olduğu gerekçesiyle dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddine karar verildiği, davadaki asıl talebin tapu iptal istemi, fer'i talebin ise sözleşmeden kaynaklı alacak istemine ilişkin olduğu, gerek usul hukukunda terditli davada dava şartı arabuluculuğa tabi olup olmadığı ilk talebe göre belirleneceği gözetilerek, uyuşmazlığın asli ve fer'i taleplerin esasına girilerek mahkemece karar verilmesi gerekirken, fer'i talep hakkında İlçe Tüketici Sorunları Hakem Heyeti tarafından gönderilmesi gerektiği gerekçesiyle dava şartı yokluğu nedeniyle dava reddi kararı yerinde görülmemiştir” şeklindedir.

Adana Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi bir kararında⁵⁰ özetle” İşbu dava terditli olarak açılmış olup, bedel iadesi ikincil nitelikte kalmakta, öncelikle malların iadesi talep edilmektedir. Bu durumda, hakim bağlantılı bu talepleri öncelik sırasına göre inceleyip hükme bağlayamayacağından, davanın yalnızca para alacağı istemine ilişkin olduğu söylenemez. Sonuç olarak mahkemece, davacının yazılı taleplerinin yalnızca para alacağı içermediği, para alacağının terditli bu davada fer'i nitelikte olduğu gözönünde bulundurularak, işbu davanın zorunlu arabuluculuk şartına tabi olmayacağı kabulü ile işin esasına girmek yerine hatalı değerlendirme ile davanın usulden reddine kararı karar verilmesi...” şeklindeki açıklamaları tüketici uyuşmazlığına ilişkin somut dava dilekçesindeki talepler yönünden dikkate alındığında davacının asıl talebinin sözleşmenin anlaşılabilir bedel üzerinden aynen devamına hüküm kurulması olduğu, alacağına ilişkin talebin terditli davadaki asıl talebin karşılanmadığı durumlarda fer'i nitelikte bulunduğu, davacının asıl talebinin gayrimenkul satışına dair sözleşmenin devamı yönündeki talebinin ise 6502 Sayılı Yasa'nın 73/A/1-d maddesindeki gayrimenkulün aynıyle ilgili ve arabuluculuk başvuru zorunluluğunun istisnası arasında yer aldığından mahkemesince davanın arabuluculuk şartı yokluğu nedeniyle usulden reddine dair kararı yerinde görülmemiş, bu sebeple kaldırılması gerekmiştir” şeklindedir.

Yargıtay kararları da incelendiğinde benzer yönde kararların verildiği görülmektedir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin yakın tarihli bir kararında⁵¹ özetle;” 6102 sayılı Kanun'un 5/A

⁴⁹Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi(BAM) K. 2021/851 (8 Ekim 2021)

⁵⁰Adana Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi (BAM) K. 2023/909(16 Mayıs 2023); Aynı benzer konuda: İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 14 Hukuk Dairesi (BAM) K. 2021/1002 (15 Eylül 2021).

⁵¹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2023/1568 (15 Mart 2023). Benzer şekilde” Dava, ticari alım satım ilişkisine dayalı malın ya da bedelin iadesi istemine ilişkindir. 6100 sayılı HMK'nın 111. maddesinde, “Davacı, aynı davalıya karşı birden fazla talebini, aralarında aslilik ferilik ilişkisi kurmak suretiyle, aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için, talepler arasında hukuki veya ekonomik bir bağlantının bulunması şarttır. Mahkeme, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer'i talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz.” hükmü amir olup; yürürlükte bulunan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununu, konusu bir miktar para olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce

maddesinde aynı Kanun'un 4 üncü maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olmasının dava şartı olduğu belirtilmiştir. Dava konusu uyuşmazlığın ise 4 üncü madde kapsamında kaldığı, ticari dava olduğu İlk Derece Mahkemesi gerekçesinde de yer aldığı üzere sabittir. Somut olayda, davacının ayıp hukuki nedenine dayalı olarak misli ile değişim, kabul edilmediği takdirde bedel iadesi istemli terditli dava açtığı anlaşılmaktadır. 6100 sayılı Kanun'un 111 inci maddesinin ikinci fıkrasında Mahkemenin, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer'î talebini inceleyemeyeceği belirtilerek asli talebe öncelik verildiği, yani davanın asli talebe göre niteleneceği açıktır. Bu durumda Mahkemece davacının asli talebinin para alacağı olmadığı, bu talebin de arabuluculuk dava şartı olmadan incelenebileceği gözetilmeksizin davanın usulden reddine karar verilmesi doğru olmamıştır...” şeklindedir.

İş hukukuna dair uyuşmazlıklarda da iş akdi feshedilen işçi terditli olarak açacağı davasında feshin geçersizliği ve işe iade, bu taleplerin kabul görmemesi durumunda feshe bağlı alacakların kendisine ödenmesini talep edebilmektedir⁵². Feshin geçersizliği ve işe iade davaları ile işçilik alacaklarına dair taleplerin aynı dava dilekçesi ile beraber terditli dava talebi şeklinde istenebilmesi hususunda herhangi bir hukuki engel bulunmamasına rağmen Yargıtay'ın yerleşmiş kararları⁵³ bu taleplerin farklı yargılama usullerine tabi olduğu ve hukuki sonuçlarının farklı farklı oldukları gerekçesi ile terditli dahi olsa aynı davaya konu edilemeyeceği yönündedir⁵⁴.

Kanaatimizce, terditli dava taleplerinde mahkemelerce ilk önce asıl talebin incelenmesi gerekmekte olup, asıl talep yönünden ret kanaati oluşmadıkça fer'î talebin incelenmesi yoluna gidilmemelidir. Bu minvalde terditli olarak ileri sürülen davalarda arabuluculuk dava şartının aslı talep dikkate alınması gerektiği yönündeki yargı içtihatlarının doğru olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü dava ikame edildiği sırada hakimin fer'î talebi incelemesi mümkün değildir. Bu hususta bir yargılama faaliyetine ihtiyaç bulunmaktadır. Mahkemelerin, terditli dava taleplerinde davacının aslı talebi yönünden ret kararı vermesi kanaatine ulaşması halinde fer'î talebinin incelenmesi gerekir.

Diğer bir meselede asli talep mahkemece reddedildiğinde, fer'î talebin dava şartı arabuluculuğa tabi olduğu durumda davanın ikamesinden önce dava şartı arabuluculuğu başvurulmaması halinde nasıl bir tutum sergilenmesi gerektiği de diğer bir önemli noktadır. Bu aşamada asıl talep arabuluculuk dava şartı kapsamında olmamasından ötürü, dava arabuluculuğa yoluna müracaat edilmeden açılmış ve belirli bir noktaya gelinmiş olacaktır. Usul hukuku muzda

---

arabuluculuğa başvurmayı dava şartı haline getirilmiştir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi işbu dava terditli olarak açılmış olup, bedel iadesi ikincil nitelikte kalmakta, öncelikle malların iadesi talep edilmektedir. Bu durumda, hâkim bağlantılı bu talepleri öncelik sırasına göre inceleyip hükme bağlayamayacağından, davanın yalnızca para alacağı istemine ilişkin olduğu söylenemez. Sonuç olarak mahkemece, davacının yazılı taleplerinin yalnızca para alacağı içermediği, para alacağının terditli bu davada feri nitelikte olduğu göz önünde bulundurularak, işbu davanın zorunlu arabuluculuk şartına tabi olmayacağı kabulü ile işin esasına girmek yerine hatalı değerlendirme ile davanın usulden reddine karar verilmesi doğru olmamış, kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir” Yargıtay 11. Huku Dairesi (Yargıtay) K. 2022/3730 (15 Mayıs 2022).

⁵² Bektaş Kar, *İş Yargılaması Usulü*, (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2021) 668.

⁵³ Yargıtay 22. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2012/23729 (30 Ekim 2012) “Dosya içeriğine göre dava dilekçesinde feshin geçersizliğinin tespiti ile davacının işe iadesine, mahkemece aksi kanaatte olunması halinde kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, yıllık izin ücreti, fazla mesai ve tatil çalışmaları karşılığı ücret alacağının davalıdan tahsiline karar verilmesi talep edilmiştir. Mahkemece dava konusu isteklerin aynı işleme (iş sözleşmesinin feshi) dayalı olduğundan talepler arasında hukuki bağ olduğundan bahisle terditli dava olarak açılıp davanın görülebileceği gerekçesiyle işe iade ve alacak istekleri birlikte görülüp sonuçlandırılmışsa da dava konusu işe iade ve fazla çalışma ve hukuksal bayram genel tatil ücret alacakları feshe bağlı alacaklar olmadığından aralarında hukuki bağ bulunmadığından terditli dava yolu ile talep edilmesi mümkün değildir”

⁵⁴ Yavuz Özkan-Fatih Aydın.” İşe İade Davası ile İşçilik Alacaklarının Terditli Davaya Konu Edilmesi”. *Sicil İş Hukuku Dergisi*, 45, (Ocak 2021), 175.

mahkemelerce nihai karar verilmeden önce bir ara karar kurarak dava dilekçesinde yer verilen terditli dava taleplerinden birisi için karar verilmesi mümkün değildir. Mahkeme terditli dava talepleri için sadece nihai karar ile birlikte karar vermesi mümkündür. Bu nedenle mahkeme nazarında asıl talebin reddi kanaati hasıl olmuşsa bile, bu husus ancak nihai kararın hüküm kısmında gösterebilir. Bu anlamda mahkemece yargılama devam ederken davacı tarafa fer'î talep yönünden arabuluculuğa başvurması için davacı tarafa süre vermesi halinde aslî talebin reddedileceği hususunda ihsas-ı rey anlamına gelecek şekilde görüşünü belli etmiş olur.

Öğretide aksi yönde görüşler⁵⁵ mevcut ise de kanaatimizce, böyle bir durum vuku bulduğunda gerek belirttiğimiz sebepler gerekse de usul ekonomisi anlamında mahkemenin, davacıya fer'î talep bakımından arabuluculuğa başvurulması için süre vermeden yargılamaya devam etmesi gerekmektedir. Zira HMK'nın 140/2. maddesi uyarınca; *uyuşmazlık konularının tespitinden sonra hâkim, tarafları sulh ve arabuluculuğun esasları, süreci ve hukuki sonuçları hakkında aydınlatarak sulhe veya arabuluculuğa teşvik eder.* Hâkim tarafından, davacının fer'î talebinin incelenmesine geçildiğinde ön inceleme duruşması da yapılmış, taraflar sulh ve arabuluculuğa teşvik edilmiş olacaktır. Bu noktadan sonra taraflara arabuluculuğa başvurulması için süre verilmesi ve bunun bekletici mesele yapılması, arabuluculuk sürecinden herhangi bir sonuç çıkmama ihtimalinin yüksek olmasından ötürü yargılamanın da gereksiz yere uzamasına neden olacaktır.

Bu anlamda kısaca özetlemek gerekirse, terditli dava taleplerinde dava şartına yönelik değerlendirmelerde asıl talep dikkate alınmalı ve bu talebin dava şartı arabuluculuk uyuşmazlıkları kapsamında yer alan uyuşmazlık türlerinden olup olmadığına bakılmalıdır. Asıl talep dava şartı arabuluculuğa uygun değilse mahkemece gerek davayı açılması sırasında gerekse de tahkikat aşamasında fer'î talebin arabuluculuk kapsamında olup olmasına bakmadan dosyaya devam edip nihai kararını vermelidir⁵⁶.

SONUÇ

7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 3, 11 ve 12. maddeleriyle iş davalarının çözümünde "dava şartı arabuluculuk" kurumunun öngörülmesi ile başlayan süreç, 7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun'un 20. maddesi düzenlemesi ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na (TTK) eklenen 5/A maddesi gereğince ticari davalarda, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkındaki uyuşmazlıkları kapsamına almış, 7251 sayılı Kanun'un 59. maddesi ile 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna "Dava şartı olarak arabuluculuk" kenar başlıklı 73/A maddesine ekleme yapılarak devam etmiş, 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 37. maddesinde 6325 sayılı Kanuna 18/A maddesinde değişiklikler yapılarak kapsam genişletilmiş ve nihayet 7442 Sayılı Orman Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 3. Maddesinin (e) bendinde "Tarımsal üretim sözleşmesinden doğan davalar ile beraber güncel mevzuatımız açısından dava açılmadan önce dava şartı arabuluculuğa başvurulması gereken konular belirlenmiştir. Söz konusu maddelerde, dava şartı arabuluculuk açısından sadece dava konusunun esas alındığı, usûl hukuku ile ilgili ve bu kapsamda bilhassa dava çeşitlerine ilişkin her hangi bir düzenlemeye yer verilmediği görülmektedir.

⁵⁵ Kurdoğlu, *Arabuluculuk*.

⁵⁶ Benzer görüş için bkz. Cafer, Eminoğlu-Ersin, Erdoğan. *Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 83.

Terditli Dava Taleplerinde Dava Şartı Arabuluculuk

Mevzuattaki bu boşluk dava şartı arabuluculuğa tabi davalarda olduğu gibi, terditli veya davaların yığılması biçiminde açılan davalarda da dava şartı arabuluculuğun nasıl uygulanacağı konusunda doktrinde ve yargı uygulamalarında farklı görüşlerin çıkmasına sebep olmuştur.

Terditli davalar açısından, taleplerden biri dava şartı arabuluculuk kapsamında ise, dava açılmadan önce tamamı yönünden arabuluculuğa başvurulması gerektiği yönünde görüş bildirilmiş ise de bizce bunun kabulü mümkün değildir. Zira terditli dava taleplerinde evvela aslî talep incelenmeli ve bunun reddi gerektiği hususunda bir kanaat hasil olmuşsa akabinde fer'î talebin incelenmesine geçilmelidir. Bu nedenle dava ikame edilirken dava şartı arabuluculuk açısından dikkate alınması gereken şey sadece aslî talebin dava şartı arabuluculuk kapsamında bulunup bulunmadığı olmalıdır.

Terditli dava taleplerinde dava şartı arabuluculuğun nasıl uygulanması gerektiği konusunda gerek öğretide gerekse de yargı kararlarında ortak bir fikrin olmaması, uygulama birliğinin sağlanamamasına ve farklı kararların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu anlamda uygulamada terditli dava şeklinde dava açmak isteyen tarafların, muhtemel bir ret ve bunun sonucu olarak avukatlar yönünden bir mesleki sorumluluğunun doğmaması adına dava şartı arabuluculuk kapsamında olmasa dahi tüm talepler yönünden arabuluculuğa başvurdukları görülmektedir. Bu husus arabuluculuktan beklenen faydayı sağlamadığı gibi, dava öncesi sürecin uzamasına da neden olmaktadır. Arabuluculuğun dava şartı olarak düzenlenmesinde sadece dava konusunun esas alınması yerine usûl hukuku açısından düzenlemelere de yer verilmesi ve bu kapsamda bilhassa dava çeşitlerinin özelliklerinin de dikkate alınmasının yerinde olacağını kanaatindeyiz. Özellikle, terditli dava taleplerine yönelik açık bir düzenlemenin yapılması yargı faaliyetinin unsurlarının işini bir haliyle kolaylaştıracaktır.

KAYNAKÇA

Adana Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi K. 2023/909 (16 Mayıs 2023)
www.sinerjimevzuat.com.tr

Akil, Cenk. “Ticari Uyuşmazlıklarla Dava Şartı Olarak Arabuluculuk Hakkında Usûl Hukuku Bakımından Bazı Değerlendirmeler”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1/41 (Ocak 2020), 307-324. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/taad/issue/58516/857807>

Ali Cem Budak. “Ticari Davalarda Dava Şartı Arabuluculuk”, *Medeni İcra İflas Hukuku Dergisi* (Ocak 2019), s.25 vd.

Arslan, Ramazan vd. *Medenî Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Baskı, 2016.

ASKPK, Abonelik Sözleşmelerinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun(Kanun No. 7155.), *Resmî Gazete* 30630 (19 Aralık 2018). Erişim 03.03.2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181219-1.htm>

Atalı, Murat vd. *Medenî Usûl Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, 3. Baskı, 2020.

Budak, Ali Cem-Karaaslan, Varol, *Medenî Usul Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 4. Baskı 2020.

Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi. K. 2021/46 (9 Aralık 2021)
www.sinerjimevzuat.com.tr

Coşkun, Sevda Yaşar-Döner, Munise Seray Göncü, “Davaların Yığılması ve Terditli Davalar Açısından Ticari Dava Şartı Arabuluculuk Mahkeme Kararları Üzerinden Bir Analiz”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 24/4 (Aralık 2020), 89-117. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ebyuhfd/issue/65801/1024191>

Eminoğlu, Cafer-Erdoğan Ersin, *Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.

Ermenek, İbrahim-Betül Azaklı, Arslan, “İcra ve İflâs Hukuku Açısından Ticarî Davalarda Arabulucuya Başvuru Zorunluluğu (TTK m. 5/A)”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (Haziran 2020), S. 148, 135-196.

HMKYHK, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun,(Kanun No.7251), *Resmi Gazete* 31199 (28 Temmuz 2020). Erişim 03.03.2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/07/20200728-14.htm>

<http://www.lugatim.com/>

<http://www.resmigazete.gov.tr>

<https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/362450/icra-ve-iflas-hukuku-acisindan-ticari-davalarda-arabulucuya-basvuru-zorunlulugu-ttk-m-5a>

<https://tr.wikipedia.org>

<https://www.adalet.gov.tr>

HUAK, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu(Kanun No.6325), *Resmi Gazete* 28331 (22 Haziran 2012). Erişim 03.03.2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622-1.htm>

İİKDYK, İcra ve İflas Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (Kanun No.7445) *Resmi Gazete* 32154(5 Nisan 2023). Erişim 03.03.2024 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230405-3.htm>

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 43. Hukuk Dairesi. K. 2022/1389 (15 Aralık 2022) www.sinerjimevzuat.com.tr

İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 14. Hukuk Dairesi K. 2021/1002 (15 Eylül 2021) www.sinerjimevzuat.com.tr

Kar, Bektaş. *İş Yargılaması Usulü*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 3. Baskı, 2021.

Kılınç, Ahmet. “Osmanlı Devleti’nde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Müslihun: Osmanlı Arabuluculuğu”, [II. Türk Hukuk Tarihi Kongresi](https://www.turk-hukuk-tarihi-kongresi.org/) (İstanbul, 2016), İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Kılınç, Ayşe, “Bir Yargıtay Kararı Işığında Terditli Dava ve Terditli Davada Hüküm Konusunun İncelenmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 69 (2), (Aralık 2020), 541-566. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auhfd/issue/58829/848683>

Kırtiloğlu, S. Serhat: “Madeni Yargılama Hukukunda Objektif Dava Birleşmesi”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18/3 (Aralık 2014), 133-172. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ebyuhfd/issue/62890/955182>

Terditli Dava Taleplerinde Dava Şartı Arabuluculuk

Korkmaz, Cansu. “Davaların Yığılmasında Dava Şartı Arabuluculuk İncelemesi”. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Dergisi* Prof. Dr. M. Fatih UŞAN’a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı, 22/2 (Eylül 2022), 1365-1406.

Kurdoğlu, Bülent Nuri. “Ticari Davalarda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk Uygulaması ve Eleştirisi”. <http://bnkurdoglu.blogspot.com/> Erişim 31 Mart 2024

Kuru, Baki. *Medeni Usul Hukuku El Kitabı*, Ankara: Yetkin Yayınları, 10. Baskı 2021.

Lämmert, “Über Begriff und Zulässigkeit der eventuellen Klageverbindung”, *ZZP*. Band 16, 1891, s. 428-443: <http://dlibzsm.pier.mpg.de/pdf/2085182/16/1891/20851821618910432.pdf>.

Muşul, Timuçin. *Medenî Usul Hukukunda Terdit İlişkileri*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2. Baskı 2009.

Özkan, Yavuz-AYDIN Fatih. “İşe İade Davası ile İşçilik Alacaklarının Terditli Davaya Konu Edilmesi”. *Sicil İş Hukuku Dergisi*, 45, (Ocak 2021), 166 - 182. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/504898/>

Pekcanıtez, Hakan vd. *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 6. Baskı 2018.

Pekcanıtez, Hakan. *Pekcanıtez Usul-Medeni Usul Hukuku-Cilt: II.*, İstanbul: On iki Levha Yayıncılık, 15. Baskı 2017.

Petersen, “Ueber eventuelle Klagebegehren und Rechtsmittel, sowie die eventuelle Verbindung von mehreren Klagegründen”, *ZZP*, Band 16, (1891),

Tanrıver, Süha: “Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Bazı Düşünceler, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 147, (Ocak 2020), 111-142. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/ViewPDF-dava-sarti-arabuluculuk-uzerine-bazi-dusunceler-1905>

Tekçe Barut, Fatma Nur: *Medeni Usul Hukukunda Terditli Talep Yığılması.*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.

tez.yok.gov.tr

Topaloğlu, Ali. “Terditli Davalar Açısından HMK'nın Görev Hükümlerinin Değerlendirilmesi”. *İzmir Barosu Dergisi*. (Ocak 2014), 64-100. <http://baro.izmirbarosu.org.tr/IzmirBaro/pdf/yayinlar/OCAK%202014.pdf>

Trabzon Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesi. K. 2021/46 (20 Ocak 2021) www.sinerjimevzuat.com.tr

Tutumlu, Mehmet Akif. “Terditli Davada Hüküm Kurma Sorunu”. *Terazi Hukuk Dergisi*. 9/97, (Eylül 2014), 92-94. <https://www.jurix.com.tr/article/2436>

TÜSDÜİAY, Tarımsal Üretim Sözleşmesinden Doğan Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Arabuluculuk Yönetmeliği, *Resmî Gazete* 32296 (1 Eylül 2023). Erişim 03.03.2024 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/09/20230901-1.htm>

Ulukapı, Ömer. *Medenî Usûl Hukuku*, Ankara: Mimoza Yayınları, 3. Baskı 2015.

www.sinerjimevzuat.com.tr

Yargıtay, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi. K. 2023/1568 (15 Mart 2023) www.sinerjimevzuat.com.tr

Yargıtay, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi. K. 2023/2953 (15 Mayıs 2023)
www.sinerjimevzuat.com.tr

Yargıtay, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi. K. 2023/3288 (15 Mayıs 2023)
www.sinerjimevzuat.com.tr

Yargıtay, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi. K. 2020/1958 (20 Şubat 2020)
www.sinerjimevzuat.com.tr

Yargıtay, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi. K. 2022/3730 (11 Mayıs 2022)
www.sinerjimevzuat.com.tr

Yargıtay, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi K. 2012/23729 (30 Ekim 2012)
www.sinerjimevzuat.com.tr

Yargıtay, Yargıtay 3. Hukuk Dairesi. K. 2018/13007 (19 Aralık 2018)
www.sinerjimevzuat.com.tr

Yargıtay, Yargıtay 8. Hukuk Dairesi. K. 2016/15934 (22 Kasım 2016)
www.sinerjimevzuat.com.tr

Yargıtay, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu Kararı, 1987/5 K. (5 Ekim 1987). www.sinerjimevzuat.com.tr